

ОТНОСНО АНАЛИЗА НА ПАРИЧНИЯ ПОТОК В ЗАСТРАХОВАТЕЛНОТО ДРУЖЕСТВО

Гл.ас. д-р Венцислав Василев
Катедра "Застраховане и социално дело"
Стопанска академия "Д. А. Ценов"

Резюме:

Отчетът за паричния поток е неделима част от отчетността на застрахователното дружество. Той е важен източник на информация при анализирането на финансовата структура на застрахователното дружество и видовете и размера на паричните потоци, обусловени от извършваната от него дейност. Посредством Отчета за паричния поток се насочва вниманието на потребителите към разграничаване на вида дейност и посоката на паричните потоци. Използването на някои от елементите на отчета, е предпоставка за изчисляване на показатели за адекватността, рентабилността и темпа на развитие на отделния паричен поток. По този начин се създава възможност за разширяване на анализа на дейността на застрахователното дружество.

Ключови думи:

Отчет за паричния поток, застрахователно дружество, адекватност, рентабилност, темп на развитие.

JEL: G22

INFORMATION FROM THE CASH FLOW STATEMENT – POSSIBILITIES FOR ANALYSIS OF THE ACTIVITY OF INSURANCE COMPANY

Abstract:

Cash flow statement is an integral part of the accountability of the insurance company. It is an important source of information when analyzing the financial structure of the insurance company and the types of amount of the cash flows determined of its work. Through the cash flow statement is drawn attention to the distinction between types of activity and direction of cash flows. Using some elements of the report is a prerequisite for the calculation of indicators for adequacy, profitability and rate of development of the individual cash flow. Thus becomes possible to extend the analysis of the business of the insurance company.

Key words:

cash flow statement, insurance company, adequacy, profitability, rate of development.

JEL: G22: Insurance; Insurance Companies

Венцислав Василев

Наредбата „За изискванията към счетоводството, формата и съдържанието на финансовите отчети, справките, докладите и приложенията на застрахователите, презастрахователите и на здравноосигурителните дружества”¹, определя минималните изисквания към счетоводството, формата и съдържанието на годишните и периодичните финансови отчети, които застрахователите трябва да представят. Посредством нея става възможно, както постигането на по-висока степен на съпоставимост между финансовите отчети на отделните застрахователни дружества, така и осигуряването на информация, необходима за осъществяване на надзор върху застрахователната дейност.

Един от елементите на Годишния счетоводен отчет на застрахователното дружество е Отчетът за паричния поток². В качеството си на такъв, той е не само една неделима част от отчетността на застрахователното дружество, но е и важен източник на информация, благодарение на която става възможно извършването на по-детайлен поглед, както върху финансовата структура на застрахователното дружество, така и върху видовете и размера паричните потоци, обусловени от извършваната от него дейност. Посредством Отчета за паричния поток се насочва вниманието на потребителите към разграничаване на вида дейност и посоката на паричния поток. Използването на някои от елементите на отчета, създава възможност за разширяване на анализа на дейността на застрахователното дружество.

I

Терминът „Паричен поток” (от англ. „cash flow”) е широко използван във финансовата и счетоводната сфери, който ”описва паричните обстоятелства при транзакции, които включват или са свързани с икономически ползи осигурени или получени от организирани размени на стоки или услуги”³. Паричният поток е счетоводно описание на различните движения на парични ресурси към и от икономическата организация, което води до извършваните

¹ Приета с Решение № 61-Н от 19.07.2006 г. на Комисията за финансов надзор, обн., ДВ, бр. 78 от 26.09.2006 г., изм. и доп., бр. 55 от 6.07.2007 г., в сила от 1.08.2007 г., бр. 51 от 3.06.2008 г., в сила от 7.06.2008 г.

² Терминът „Cash Flow Statement” в българската икономическа литература се превежда и използва, както като „Отчет за паричния поток”, така и като „Отчет за паричните потоци”.

³ The New Palgrave Dictionary of Money & Finance. The Macmillan Press Limited, 1992. p. 35.

Венцислав Василев

от нея оперативна, инвестиционна и финансова дейности. Повечето сделки, в които участва фирмата в един момент са свързани с физически обозримо движение на парични ресурси към извън нея. Когато са описани със счетоводни термини, тези движения на паричните средства са отделни компоненти на цялостния паричен поток на фирмата. Като такива, паричните потоци са своеобразни счетоводни сигнали за способността на фирмата да оцелее в един дългосрочен план. Без постигането на цялостен нетен входящ паричен поток в дългосрочен аспект, фирмата няма да оцелее. Поради тази причина прилаганата система на счетоводно отчитане, трябва да е в състояние да осигурява данни за наблюдение и прогнозиране на компонентите на паричните потоци, като час от рутинния мениджмънт на икономическите дейности.

Паричният поток включва няколко отделни, взаимно свързани компоненти, всеки от които е обусловен от счетоводните цели в определен аспект от дейността на фирмата. Тези компоненти са свързани с оперативните, финансовите, инвестиционните, данъчните и дистрибуционните парични потоци. Когато за нуждите на счетоводната отчетност и анализа на фирмата, тези парични потоци периодично се комбинират, те показват промяната на паричните ресурси във фирмата.

При една нормална, типична ситуация за фирмата, входящи парични потоци са паричният поток от оперативната и финансовата дейност, а изходящи парични потоци са инвестиционните, данъчните и дистрибуционните потоци.

Подразделянето на оперативна, инвестиционна и финансова дейност, дава възможност за оценка на въздействието на тези дейности върху финансовото състояние на дружествата и количеството парични средства и парични еквиваленти⁴, с които те оперират. Тази информация може да се използва и за оценяване на отношенията между тези дейности.

Оперативният паричен поток е счетоводен израз на съществуващата комбинация на реализираните входящи и изходящи парични потоци от периодични оперативни сделки, свързани със съхранението и получаването на икономически ползи под формата на разменени стоки и услуги. Оперативният паричен поток осигурява уместна счетоводна мярка за капацитета на фирмата да превръща търговските печалби в реализирани парични потоци.

---

⁴ Съобразно МСС 7 „Отчет за паричните потоци”, паричните еквиваленти трябва да са краткосрочни по характер и да са високо ликвидни инвестиции, които лесно да се обръщат в известни суми и да носят незначителен риск от промяна на стойността.

Венцислав Василев

Сумата на паричните потоци, получени от оперативната дейност, е основен критерий за степента в която дружеството е генерирало достатъчно парични потоци за поддържането на основната дейност, за изплащане на заеми, дивиденди, за извършване на нови инвестиции без да се прибегва до външни източници на финансиране.

Финансовият паричен поток е категория от периодично реализирани парични потоци, които описват паричните движения в и извън фирмата, като резултат от нейната финансова дейност. Входящите финансови парични потоци включват доходите от нови емисии на капитал, постъпленията от емитирани облигации, от получени заеми. Изходящите парични потоци включват: изплащането на дивиденди, погасяването на заемите и връщането на сумите по овърдрафт-тегленията. Обикновено финансовият паричен поток е типичен входящ паричен поток за даден период. В случаите, когато връщането на сумите надвишава получените такива, тогава е налице изходящ паричен поток.

Инвестиционният паричен поток описва паричните плащания за нови инвестиции, включително капиталови разходи минус парични доходи, получени от управлението на съществуващите инвестиции. По принцип, изходящите парични инвестиционни потоци надвишават входящите.

Компоненти на цялостния организационен паричен поток са данъчният паричен поток и дивидентният дистрибуционен паричен поток. Данъчният паричен поток, изразен в счетоводни термини, е изходящият паричен поток, който се реализира като резултат от извършените плащания на фискалните задължения. Дивидентният дистрибуционен паричен поток от друга страна е опростен счетоводен израз на паричната стойност на дивидентите, платими в полза на собствениците на фирмата. потоци са.

II

Спецификата на застрахователната дейност е свързана с поемане на рискове, на които са изложени застрахованите обекти или физически лица. Задачата на застраховането се изразява в предоставяне на средства, в случай на възникване на потребност от тях. Такава потребност се появява при клиентите на застрахователното дружество при реализирането на застрахователен случай и обусловената необходимост от ликвидацията на възникналите във връзка с това неблагоприятни икономически последици.

Списание "Диалог", 1. 2010

Венцислав Василев

Паричните потоци в застрахователното дружество са резултат от застрахователните операции и като такива отразяват промените в основната дейност. В по-голямата си част, тези промени са резултат на влиянието на исовете, инфлация, природни бедствия и катастрофи и др. Друг значителен компонент на паричните потоци са: инвестиционната дейност, свързана с продажбите и падежа на притежаваните инвестиционни инструменти и финансовата такава, която се осъществява по повод изплащане на дивидентите към акционерите или получаване и погасяване на отпуснати заеми в полза на застрахователното дружество.

Схема. Парични потоци на застрахователното дружество

Паричните потоци са допълнителен източник на ликвидност на застрахователните дружества. Те дават възможност да бъдат покрити обезщетенията и разноските, свързани с оценката на щетите, без да се налага да бъдат ликвидирани дългосрочните инвестиции на застрахователното дружество.

Формата, съдържанието и съставянето на Отчета за паричните потоци са регламентирани в Международен счетоводен стандарт 7 „Отчети за паричните потоци”. В България, Отчетът за паричните Списание “Диалог”, 1. 2010

Венцислав Василев

потоци е въведен през 1997 година, а след допълненията в Закона за счетоводството⁵, той представлява основен елемент в състава на годишния финансов отчет.

Съобразно уникалните характеристики на застрахователната дейност и изискванията на нормативната база, паричните потоци на застрахователите се класифицират в три групи: парични потоци от основна (оперативна), инвестиционна и финансова дейности.

Таблица 1. Структура на Отчет за паричните потоци на застрахователно дружество

	Текуща година	Предходна година
I. Парични потоци от основна дейност А. Постъпления от застрахователна дейност Б. Плащания за застрахователна дейност В. Нетен паричен поток от основна дейност (входящи парични потоци минус изходящи парични потоци)		
II. Парични потоци от инвестиционна дейност А. Постъпления от инвестиционна дейност Б. Плащания за инвестиционна дейност В. Нетен паричен поток от инвестиционна дейност (входящи парични потоци минус изходящи парични потоци)		
III. Парични потоци от финансова дейност А. Постъпления от финансова дейност Б. Плащания за финансова дейност В. Нетен паричен поток от финансова дейност (входящи парични потоци минус изходящи парични потоци)		
IV. Изменение на паричните средства през периода (I+II+III)		
V. Парични средства в началото на периода		
VI. Парични средства в края на периода		

При основната (оперативна) дейност, застрахователното дружество поема задължението да изплати обезщетение или застрахователна сума в полза на застрахованите или трети лица, в замяна на получени застрахователни премии. Застрахованите, бенефициентите по застрахователния договор или пострадалите трети лица, придобиват правото да предявят претенция за изплащане

⁵ Закон за счетоводството, изм. ДВ бр.21, 1998 .

Венцислав Василев

на обезщетение, при условие че са изпълнени всички условия по този договор. Събраният премиен приход е основният входящ паричен поток от групата парични потоци, свързани с оперативната дейност. Неговият размер е индикация за пазарните позиции на застрахователното дружество, спрямо останалите конкуренти и спрямо премиения приход за целия пазар. Освен че увеличават паричните потоци, повишените премиенни ставки спомагат за поддържането на едно стабилно ниво на рентабилност на застрахователната дейност. При настъпване на застрахователен случай дължимите обезщетения към клиентите са основния изходящ паричен поток, свързан с оперативната дейност. Изплатените аквизиционни разноси, които застрахователното дружество е извършило преди да сключи застраховката, също така са изходящи паричен поток от основната оперативна застрахователна дейност.

С цел изравняване на риска извън своята съвкупност, застрахователните дружества могат да сключат презастрахователни договори. Във връзка с извършването по този повод пасивно застраховане, основният изходящ паричен поток на дружеството, обхваща отстъпените части от оригиналните застрахователни премии. При настъпил застрахователен случай, получения дял на презастрахователите от общото обезщетение е основният входящ паричен поток по пасивно презастраховане. При сключени пропорционални презастрахователни договори, като квотен, ексцедентен или квотно-ексцедентен, застрахователното дружество получава плащания от презастрахователите, респективно регистрира входящи парични потоци под формата на комисионни или „участие в печалбата на презастрахователя”.

За поетите части от отговорности от други застрахователи, т.е. извършено активно презастраховане, застрахователното дружество получава презастрахователни премии, които са основен входящ паричен поток. И обратното, изплатените презастрахователни обезщетения са изходящ паричен поток. При пропорционални презастрахователни сделки, изплатените и комисионни или „участие в печалбата на презастрахователя” в полза на застрахователите, също са изходящи парични потоци.

Наред със специфичните парични потоци, присъщи единствено на застрахователната дейност, към паричните потоци от оперативната дейност се наблюдават и такива които са характерни и за останалите търговски дружества. Към тях спадат входящите парични потоци, свързани с постъпили суми от осигурителни

Венцислав Василев

организации, получени дебиторски вземания, положителни курсови разлики и др.

Изплатените работни заплати на персонала на дружеството, изплатените осигурителни вноски, плащанията за външни услуги, отрицателните курсови разлики, дължимите данъци, от своя страна са изходящи парични потоци, присъщи и за останалите дружества.

В съвременните условия дейността на застрахователните дружества е съпроводена и с инвестирането на значителни по обем парични средства, като съблюдава и редица законови изисквания за видове инвестиционни носители, пропорция на инвестираните средства и т.н. Всички получени приходи от инвестираните застрахователни премии, технически резерви и собствен акционерен капитал, оформят групата на входящи парични потоци от инвестиционна дейност.

В групата на изходящите парични потоци от инвестиционна дейност попадат сумите, по повод разходи за: закупени държавни ценни книжа; облигации, издадени или гарантирани от общините; корпоративни облигации; акции, приети за търговия на фондовата борса; необременени с тежести недвижими имоти; за направени банкови депозити. При животозастрахователните дружества има и изходящи парични потоци във връзка с отпуснатите заеми по застраховка „Живот” или покупка на активи по застраховки „Живот”, свързани с инвестиционен фонд.

В позиция III от Отчета за паричния поток на застрахователното дружество са отразени всички постъпления и плащания, свързани с финансовата му дейност. От своя страна, „Финансовата дейност на фирмата е важен елемент на нейното поведение в условията на пазарната икономика”⁶. В процеса на провежданата от него финансова политика, застрахователното дружество регистрира входящи парични потоци по повод постъпилите парични средства от емисия на дялов капитал, от получени дългосрочни заеми. Изплатените суми, свързани с финансовата дейност на застрахователното дружество, които са изходящите парични потоци от тази група, са по повод изплатени главници и лихви по заеми, и във връзка с изплатени дивиденди към акционерите.

---

⁶ Относно основните параметри на ефективната финансова политика виж: Драганов, Хр., К.Каменов, В.Адамов, Б.Илиев, Ил.Драганова. Управление на риска, Акад. изд. „Ценов”, Свищов, 1991. с.108.

III

Информацията от Отчета за паричните потоци предоставя редица възможности за анализ на дейността на застрахователните дружества. След като е известна сумата на паричния поток, могат да се анализират някои важни аспекта от финансовото състояние на отделния застраховател. Използват се показатели, получени на база данните от отчета за паричния поток, които да подпомогнат оценката на резултатите от дейността на дружеството. В практиката се наблюдават редица показатели, които анализират , темпа на промяна, адекватността, ефективността на паричния поток.

Посредством съпоставянето: „текуща – предходна година”, става възможно дефинирането на възможностите на дружеството да генерира парични потоци в рамките на отчетния период. Наблюдаваните темпове на промяна, очертават благоприятните или неблагоприятните тенденции на развитие на дейността на застрахователя.

Показателите за адекватността на паричните потоци имат за цел да измерят способността на дружеството да посрещне своите нужди, свързани с изплащането на дългосрочните задължения или дивиденди, с финансовите му възможности за придобиване на дългосрочни активи.

Показателите за ефективността на паричния поток демонстрират степента, в която фирмата генерира парични средства от своите приходи, печалба и активи. Към тази група спадат показателите:

1. Рентабилност на паричния поток, измерващ способността на дружеството да превърне приходите от продажби в парични потоци⁷:

$$\frac{\text{Нетен паричен поток от оперативна дейност}}{\text{Приход от продажби (застрахователни премии)}} \quad (1)$$

2. Операционен индекс, който измерва взаимовръзката между печалбата от операциите и оперативния паричен поток:

$$\frac{\text{Нетен паричен поток от оперативна дейност}}{\text{Оперативна печалба след облагане}} \quad (2)$$

---

⁷ За подробности относно рентабилността на паричните потоци, виж Адамов, В., Дж. Холст и А.Захариев, Финансов анализ, изд.”Абагар”, В.Търново 2006. с.259. Списание “Диалог”, 1. 2010

Венцислав Василев

3. Възвращаемост на паричния поток от инвестираните активи, дефиниращ възвращаемостта на паричния поток вследствие управлението на активите:

$$\frac{\text{Нетен паричен поток от инвестиционна дейност}}{\text{Обща сума на активите}} \quad (3)$$

Законът за счетоводството (чл.40 ал. 1 и ал.2) налага задължението за публикуването на годишния финансов отчет на предприятията. Като база за изчисляване на показателите за ефективност на паричния поток, са използвани данните от годишните отчети за 2008 г. на седем неживотозастрахователни дружества в Р.България, работещи според принципа „свобода на местоустановяването”⁸. Като източник на информация за нетните парични потоци, респективно от оперативна и инвестиционни дейности са използвани Отчетите за паричните потоци. Данните, за размера на оперативната печалба след облагане и застрахователните премии, са получени от Отчетите за доходите, а общата сума на активите - от Балансите на изследваните застрахователни дружества. Получените резултати от изчисленията са обобщени в таблица 2.:

Таблица 2. Резултати на застрахователните дружества според изчислените показатели за ефективност на паричния поток

<i>Застрахователни дружества</i>	<i>Показател 1 (в лв.)</i>	<i>Показател 2 (в лв.)</i>	<i>Показател 3 (в лв.)</i>
<i>ЗПАД "Армеец" АД</i>	0,21	13,42	-0,17
<i>ЗПАД "Булстрад" АД</i>	0,02	1,43	0,00
<i>"ДЗИ - Общо застраховане" АД</i>	0,02	-0,15	-0,06
<i>ЗД "Уника" АД</i>	-0,18	3,96	0,08
<i>ЗД "Граве" АД</i>	-1,88	-3,21	-0,02
<i>"Застрахователно дружество Евро инс" АД</i>	-0,02	0,11	0,01
<i>ЗК ДСК Гаранция АД</i>	0,00	0,03	0,06
<i>Средна аритметична стойност</i>	-0,26	2,23	-0,01

⁸ Основна причина да не бъдат обхванати в рамките на анализа пълният брой от двадесет, работещи според този принцип дружества, е липсата на публикуван Отчет за паричните потоци в техните корпоративни уеб-сайтове.

Венцислав Василев

Показателят „рентабилност на паричния поток“ изразява паричните средства, получени за 1 лев продажби, в случая събрани застрахователни премии и характеризира способността на дружеството да превръща „продажбите в пари“. Средната аритметична стойност на въпросния показател показва, че застрахователните дружества регистрират отрицателен резултат, т.е. те са изгубили 26 стотинки на един лев събрана застрахователна премия. При получени неблагоприятни резултати според този показател, дружествата трябва да търсят вариант за въздействие върху паричния поток от оперативната дейност, като например увеличаване на премиения приход или намаляване на квотата на щетите⁹ чрез провеждане на превантивни мероприятия, които имат за цел да намалят вероятността за настъпване на неблагоприятни събития. С най-неблагоприятен резултат, влошаващ картината като цяло е новоосновеното дружество ЗД „Граве“ АД с минус 1,88 лв. С противоположен, най-висок резултат, е ЗПАД „Армеец“ АД, което е спечелило по 0,21 лв. на един лев застрахователна премия.

Според операционния индекс, измерващ взаимовръзката между печалбата от основната дейност и оперативния паричен поток, се наблюдават значителни срещуположни отклонения в получените резултати за отделните застрахователни дружества. Наред с нормалните за дейността резултати от 0,03 лв. на ЗК ДСК Гаранция АД и 0,11 лв. "ЗД Евро инс" АД, са налице и високи загуби в размер на минус 3,21 ЗД "Граве" АД, и огромни над-нормални печалби, каквато е печалбата на ЗПАД „Армеец“ АД в размер на 13,42 лв. Получената средно аритметична стойност за показателя в размер на 2,23 лв. може да бъде окачествена като висока, като основна причина за тази стойност е резултатът на ЗПАД „Армеец“ АД.

Единствено според третия показател - възвращаемост на паричния поток от инвестираните активи се получава отрицателна, макар и незначителна стойност от минус 0,01 лв. С други думи, като цяло наблюдаваните застрахователни дружества са реализирали отрицателна доходност от инвестираните активи. Получените резултати са с едно нормално разсейване около нулевата доходност, като с най-неблагоприятен резултат е ЗПАД „Армеец“ АД с минус 0,17 лв. на 1 лв. инвестирани активи, а с най-високи стойности на показателя се наблюдават при ЗД „Уника“ АД - плюс 0,08 лв.

---

⁹ Квота на щетите е отношението между изплатените обезщетения и събраният премиен приход.

*
*   *

Посредством използването на информация от Отчета за паричните потоци и изчисляването в тази връзка на редица показатели, става възможно извършването на по-детайлен поглед върху финансовата структура на застрахователното дружество. Нещо повече, очертават се параметрите на неговата ликвидност, както и способността му да влияе върху количествата и разпределенията във времето на паричните потоци с цел адаптиране към променящите се обстоятелства и възможности. Наред с това се получава информация, която дава възможност за оценка на промените в активите, пасивите и собствения капитал на дружеството. Отчетът за паричните потоци е и един своеобразен индикатор за количеството, разпределението във времето и сигурността на бъдещите парични потоци.